

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. Відомості Верховної Ради, 2014, № 49, ст.2056.
2. Концепція навчання уповноважених осіб та працівників уповноважених підрозділів : Концепція НАЗК. електронний ресурс. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/09/KONTSEPTSIYA-NAVCHANNYA-AK-UPOVNOVAZHENYH.pdf>.
3. Про питання запобігання та виявлення корупції : Постанова КМУ №706 від 04 вересня 2013 р. Урядовий кур'єр № 180 від 3 жовтня 2013 р.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції : Закон № 140-IX від 02 жовтня 2019 р. Голос України від 17.10.2019 № 198.
5. Єдина мапа уповноважених підрозділів/осіб державних органів України. Сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/katalog-upovnovazhenyh/>.

Файзов Анатолій Вікторович,

доцент кафедри економічної безпеки
та фінансових розслідувань Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
економічних наук, доцент

КОРУПЦІЙНІ СХЕМИ В ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ

Тендерна система закупівель, яка формується в Україні після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, зазнає перманентних змін. В результаті новел тендерного законодавства застосовуються нові види та процедури закупівель, критерії кваліфікації та оцінки учасників торгів, а запроваджена електронна система закупівель повинна гарантувати рівні права участі в процедурах і забезпечити їх суспільну прозорість. Проте прогалини в організаційно-правовому забезпеченні публічних закупівель не усувають низки проблем, пов'язаних з існуванням корупційних схем у цій сфері.

Корупція у публічних закупівлях призводить до колосальних фінансових втрат. За оцінками різних експертів, річні втрати від таких зловживань складають не менше 10–15 % видаткової частини державного бюджету [1; 2]. Корупційні порушення у сфері закупівель призводять також як до кількісних втрат, так і негативних якісних наслідків для суспільних споживачів. Наявність корупційних схем не тільки знищує конкурентний механізм, породжує недовіру бізнесу до державних структур та погіршує інвестиційний клімат, а й нівелює позитивний вплив публічних закупівель як інструменту соціально-економічних перетворень.

Однією з найбільш поширених схем недоброчесних домовленостей, яка реалізується саме з боку учасників – антиконкурентні узгоджені дії. Це імітація конкурентної боротьби, яка

передбачає погоджену координацію дій декількох учасників та тактику їх поведінки, направлену на сплановану перемогу одного з них. Така «взаємодія» під час проведення тендеру спотворює його результати та може призвести як до суттєвих фінансових, так і якісних втрат. Органом, який повинен протидіяти змовам такого характеру та розслідувати ці порушення є Антимонопольний комітет України (далі – АМКУ). Для захисту добросовісних учасників сучасним законодавством передбачено спеціальний інструмент протидії – скарга до АМКУ, який необхідно реалізовувати на основі детального аналізу та оцінки відповідних ознак схеми «спаринг-партнерів» [4].

Схожі ознаки має корупційна схема, що передбачає перемогу одного з учасників торгів, який є пов'язаною особою з іншими суб'єктами господарювання, що беруть участь у процедурі. При цьому замовник може свідомо чи не свідомо ігнорувати факт пов'язаності та не відхиляти тендерну пропозицію. Для протидії такій схемі необхідно детально аналізувати структуру власності учасників торгів, користуючись інформацією Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України. При наявності фактів пов'язаності та змови, необхідно скаржитись до АМКУ, писати звернення до Державної аудиторської служби України (далі – ДАСУ) або привертати увагу громадських організацій, які є суб'єктами незалежного контролю у сфері публічних закупівель та допомагають захищати порушені права учасників [5, 6].

Одна зі схем пов'язана із «чорним списком» АМКУ і передбачає допуск до торгів суб'єктів господарювання із заборonoю участі в процедурах закупівель. Замовник ігнорує інформацію від АМКУ та не відхиляє тендерну пропозицію, визнаючи переможцем учасника, який не має права згідно законодавства приймати участь у торгах. Проте бувають випадки, коли недобросовісні учасники можуть свідомо дезінформувати замовника та подавати йому недостовірну довідку про не притягнення їх до відповідальності за порушення конкурентного законодавства. З метою недопущення перемоги такої категорії учасників, необхідно перевіряти їх наявність у зведених відомостях щодо вчинення ними порушень законодавства про захист економічної конкуренції.

Корупційна схема, яка передбачає активну участь як організатора, так і учасника торгів, пов'язана із завищенням очікуваної вартості предмета закупівлі. Вона реалізується ще на стадії планування та зазвичай заздалегідь підкріплена домовленістю із наперед визначеним учасником-переможцем. Як альтернатива до цієї ризикової для замовника схеми із очікуваною вартістю, яку можуть моніторити в електронній системі всі бажаючі, виступає недобросовісна схема, пов'язана з підміною якісного предмету закупівлі іншим з гіршими характеристиками.

Недовиконання робіт – корупційна схема, яка може бути вчинена як замовником, так і учасником торгів вже на стадії завершення виконання замовлення. Після проведення частини робіт відповідно договору, замовник починає ухилятися від підписання актів

та блокувати проведені роботи, змушуючи учасника неправомірно мотивувати прийняття виконаних робіт. В іншому – учасник, який переміг у тендері за заниженою ціною, не доводить роботи до завершення та ініціює укладання додаткової угоди або прийняття у неповному обсязі. Результатом таких дій можуть бути суттєві якісні втрати для замовника.

Дискримінація є одним з інструментів, який досить часто використовується для корупційних зловживань під час закупівель. Він передбачає формування в тендерній документації спеціально створених або прихованих дискримінаційних вимог, які обмежують коло потенційних учасників та відповідають інтересам лише одного з них, що перебуває у безпосередній змові із замовником [4].

Вибірковий підхід – це корупційна схема, яка передбачає необ'єктивну оцінку замовником учасників торгів, відхилення «не бажаних» та надання необґрунтованої переваги лише одному з них. Здійснюючи недоброчесний вибір, замовник свідомо ігнорує, наприклад однакову невідповідність тендерних пропозицій всіх учасників, крім аналогічної пропозиції іншого суб'єкта господарювання з яким перебуває у змові, або може спеціально відхилити учасників з недовіками, не надавши їм права на усунення невідповідностей протягом 24 годин. При цьому, один учасник отримує через електронну систему повідомлення про необхідність виправлення неточностей та помилок. В разі виявлення в пропозиції переможця підстав для її відхилення, необхідно звернутися зі скаргою до АМКУ або написати лист-звернення до ДАСУ.

Незважаючи на низку системних проблем, впровадження нового тендерного законодавства сприяє формуванню окремих елементів механізму протидії корупційним правопорушенням, які передбачають застосування господарсько-правових регламентних інструментів та взаємодію державних органів, суб'єктів господарювання та інституцій громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Україна проти корупції: Економічний фронт. Економічна оцінка антикорупційних заходів у 2014-2018 рр. – Дніпро: Середняк Т. К., 2018. – 85 с.

2. Корупція та державні закупівлі: міжнародні правові інструменти. URL: <https://eupublicprocurement.org.ua/international-legal-tools-and-anti-corruption-efforts-regarding-public-procurement.html>.

3. Чи довіряє бізнес державним тендерам. URL: <https://e-tender.ua/news/chi-doviryaye-biznes-derzhavnim-tenderam-387>.

4. Як обдурити ProZorro. Сім способів. URL: <https://glavcom.ua/economics/finances/yak-obduriti-prozorro-sim-sposobiv524647.html>.

5. Як знайти змову у Prozorro: інструкція. URL: <https://ti-ukraine.org/news/yak-znajty-zmovu-u-prozorro-instruktsiya/>.

6. Змови на торгах: що про них варто знати? URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/antimonopolne-konkurentne-pravo/zmovi-na-torgah-shcho-pro-nih-varto-znati.html>.